

Minősítés

Szerző: CSÁSZÁR Máttyás

Affiliáció: egyetemi adjunktus, SZTE ÁJTK; ügyvéd

Rovat: Nemzetközi magánjog

Rovatszerkesztő: SZABÓ Sarolta

Lezárás dátuma: 2019.03.19

Idézési javaslat: CSÁSZÁR Máttyás: „Minősítés” in JAKAB András – KÖNCZÖL Miklós – MENYHÁRD Attila – SULLYOK Gábor (szerk.): Internetes Jogtudományi Enciklopédia (Nemzetközi magánjog rovat, rovatszerkesztő: SZABÓ Sarolta) <http://ijoten.hu/szocikk/minosites> (2019). Konkrét szöveghelyre való hivatkozáshoz javasoljuk a szövegbeli bekezdésszámok használatát, pl. [8] vagy [12]–[18].

A minősítés – mint anyagi jogi jogintézmény – a nemzetközi magánjogban is jelen van, egy sajátos nemzetközi magánjogi kérdés kapcsolódik hozzá: melyik állam joga szerint minősítsünk. A nemzetközi magánjog általános részének egyik legbonyolultabb jogintézménye. Jogértelmezési kérdés, mely több megközelítésből határozható meg. A jogviszony szempontjából a minősítés az adott jogeset lefordítása a jog nyelvére. Azon jogintézmény meghatározása, mely a konkrét jogesetben megjelenik. Ez valójában a jogviszonyban megjelenő jogintézmény rendszertani besorolását, először az anyagi jog, majd a kollíziós jog rendszerében történő elhelyezését jelenti, nevezetesen azon joghatósági, illetve kollíziós kapcsoló szabály kiválasztását, mely a megtalált anyagi jogi jogintézményt tartalmazza. A norma oldaláról megközelítve a minősítés a joghatósági, illetve a kollíziós kapcsoló szabályban megjelenő jogintézmény értelmezési tartalmának, jelentési határainak megállapítását jelenti, annak meghatározását, hogy mely gyakorlati esetek, tényállások sorolhatók az adott jogintézmény fogalmi körébe. A minősítés esetében a fő kérdés az, hogy a konkrét jogviszonynak a jog nyelvére történő lefordítását, illetve a kapcsoló szabályban szereplő jogintézmény értelmezését mely jog alapján végezzük el, mivel a nemzetközi magánjogi jogviszonyok lényeges nemzetközi elemet tartalmaznak, ezáltal több jogrendszerhez kapcsolódnak, az adott jogviszonyra több állam joga is alkalmazható. A minősítés szükségességét az adja, hogy a különböző jogrendszerek a jogintézményeket eltérő tartalommal ismerik, vagy egy adott jogintézmény az egyik jogrendszerben ismert, míg a másikban ismeretlen. A minősítés tehát a kollíziós szabályok kollíziójának egyik esete, amikor az eljáró fórum kollíziós kapcsoló szabályai és azon külföldi jogok kapcsoló szabályai ütköznek, amelyekkel az adott jogviszony elemeit tekintve kapcsolatban van. A jogi szabályozásban, a joggyakorlatban és a tudományban a legelterjedtebb megoldás az, hogy a jogalkalmazó a saját jogrendszerének kategóriái, fogalomrendszere szerint minősíti a jogesetet. Kisegítő eszközként elfogadott a vélelmezett anyagi jog szerinti minősítés is.

Tartalomjegyzék

1. A minősítés története

- 1.1. Bartholo- (máltai) eset
- 1.2. A minősítés megjelenése a jogtudományban

2. A minősítés részletes tudományos meghatározása

- 2.1. A minősítés esetei
 - 2.1.1. Szisztematizálási különbségek

- 2.1.2. Ismeretlen intézmények
- 2.2. A minősítés tudományos definíciói
- 2.3. A minősítés fajtái
 - 2.3.1. Eljárásjogi minősítés – anyagi jogi minősítés
 - 2.3.2. Elsődleges minősítés – másodlagos minősítés
- 2.4. Alkalmazott megoldások a minősítésre
 - 2.4.1. Lex fori
 - 2.4.2. Lex causae
 - 2.4.3. Kétlépcsős minősítés
- 2.5. Magyar nemzetközi magánjogi megoldások
 - 2.5.1. A nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet
 - 2.5.2. A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény
- 2.6. Tudományos javaslatok
 - 2.6.1. Funkcionális minősítés
 - 2.6.2. Összehasonlító minősítés
 - 2.6.3. Teleologikus minősítés
 - 2.6.4. Vékás Lajos elmélete

3. JEGYZETEK

1. A minősítés története

1.1. Bartholo- (máltai) eset

[1] A minősítés problematikájára először a Bartholo- vagy más néven máltai eset^[1] világított rá a gyakorlatban, majd a jogtudományban. Az eset tényállása szerint Marie Aquilina és Francois Bartholo Máltán kötöttek házasságot, ott éltek, ahol az angol jog érvényesült. Majd átköltöztek Algériába, amely akkoriban francia gyarmat volt, így a francia jog nyert alkalmazást. A férj Algériában ingatlan vagyona tette szert, megszerezte az algériai állampolgárságot, majd Algériában halt meg, a halálakor utolsó állampolgársága az algír (francia) volt. Az elhalt férj hagyatékára igényt tartott özvegye, valamint az algír állam. Az özvegy érvelése szerint házassági vagyoni kérdés, hogy elhalt férjének vagyona halálával kire száll át, így a francia kollíziós jog házassági vagyoni jogra vonatkozó kollíziós kapcsoló szabályát kell alkalmazni (->kollíziós norma), mely szerint az adott esetben a házastársak házasságkötéskori közös *domiciliuma* szerinti, azaz a máltai (angol) jog alkalmazandó. A máltai anyagi jog szerint az elhalt házastárs vagyonának ¼ része a túlélő házastársat illeti. Az özvegy tehát erre az „özvegyi negyedre” tartott igényt. Az állam érvelése szerint az ügyben nem házassági vagyoni kérdésről, hanem öröklési jogi kérdésről van szó, tehát a francia kollíziós jog öröklési jogviszonyokra vonatkozó kollíziós kapcsoló szabályát kell alkalmazni. Eszerint viszont az ügyben a hagyaték fekvése szerinti jogot, tehát a francia anyagi öröklési jog szabályait alkalmazandóak, mely nem ismerte az özvegyi negyed intézményét. A Cour d'appel d'Alger 1889. december 24-i ítéletében az esetet házassági vagyoni ügyként minősítette és a házasságkötéskori közös lakóhely kapcsoló szabálya alapján a máltai jogot alkalmazta. A minősítés akként jelent meg az ügyben, hogy ugyanazon történeti tényállás két eltérő jogi megítélése történt az özvegy (házassági vagyoni jogviszony) és az állam részéről (öröklési jogviszony), mely eltérő kollíziós kapcsoló szabályokhoz (házasságkötéskori közös állampolgárság versus hagyaték fekvése) és eltérő alkalmazandó anyagi joghoz (máltai jog versus algír/francia jog) vezetett.

1.2. A minősítés megjelenése a jogtudományban

[2] A minősítés problémáját a jogtudományban először – szinte egyidőben és egymással párhuzamosan – Franz Kahn (1891) és Étienne Bartin (1897) vetették fel. Kahn a kollíziós normáknak a minősítések különbözősége folytán előálló összeütközéseit „látens”, rejtett összeütközéseknek nevezte. Megoldásként az eljáró bíróság (*lex fori*) anyagi joga szerinti minősítést tekintették irányadónak.^[2] Bartin ezalól fontos kivételeket állapít meg, különösen a felek akarati autonómiája terén és a dolog ingó vagy ingatlan minősítésének meghatározása szempontjából.^[3]

[3] 1906-ban Jan Krčmář prágai professzor egységesítési elméletében a minősítési bonyodalmak kiküszöbölése érdekében széleskörű összehasonlító jogi munka alapján egységes kapcsolóelvek alkotását szorgalmazta és ezzel a nemzetközi magánjogi viták eldöntését minden államban egységes alapra kell helyezni. Amíg ez bekövetkezik, a minősítésnek a *lex fori* alapján kell történnie.^[4]

[4] A minősítés problematikáját az amerikai jogba 1920-ban Lorenzen, míg az angol jogba 1934-ben Beckett vezette be.^[5]

[5] Despagnet, Valéry, Atos, Wolff, Surville szerint annak a jogrendszernek a minősítő szabályait kell alkalmazni, mely az adott jogviszonyra a *lex fori* nemzetközi magánjogi kollíziós normái szerint irányadó (*lex causae*). Ezzel szemben Gemma, Frankenstein és Jutta azt az álláspontot képviselte, hogy a bírónak a nemzetközi alapelvek szerint kell minősítenie a jogviszonyt, míg Rabel, Niemeyer és Raape a kollíziós normákban található jogi fogalmakat a belső magánjogi szabályoktól elkülönítetten kívánják kezelni és komparatív alapon, nemzetközileg használható fogalmakkal igyekeznek helyettesíteni a belső magánjog fogalmait.^[6]

[6] A szocialista jogirodalomban nem volt egységes vélemény, a bírónak hol a *lex fori*, hol a *lex causae* minősítéseit kell alkalmazni aszerint, hogy miképpen kell értelmezni az irányadó kollíziós normát.^[7]

[7] A magyar jogtudományban Réczei László megkülönböztette azokat az eseteket, amelyekben a jogviszony eredetileg és teljesen egy jog uralma alatt jött létre, mikor nincs szó minősítési kérdésről és azokat az eseteket, mikor a tényállás több jog uralma alatt áll, mely esetekben felmerülhetnek valódi minősítési kérdések. Ilyen esetben, ha jogrendszerbeli besorolás kérdésében kell dönteni, akkor ez általában a *lex causae* alapján történik. Más a helyzet, ha a kollíziós szabályban foglalt jogi fogalom értelmezésétől függ, hogy melyik ország joga legyen irányadó. Ilyen esetben a minősítés a *lex fori* alapján történik.^[8]

[8] A Szász István által képviselt *lex fori* szerinti primér minősítés elve értelmében a kollíziós norma feltételezi, hogy a benne foglalt jogi fogalmakat a norma alkalmazása előtt minősítsék, „a minősítés tehát szükségképpen *a priori* kell hogy történjen, és nem történhetik *a posteriori* a kollíziós norma alkalmazása után.” A kollíziós normában található fogalmak meghatározását csak annak a jogrendszernek alapján lehet elvégezni, amelynek szabálya a kollíziós norma, vagyis a fórum joga alapján. A bírónak tehát a saját joga szerint kell a tényállást és a kapcsoló tényeket minősítenie, de ez nem jelenti, hogy ezek a fogalmak szükségképpen azonosak a fórum belső anyagi jogának fogalmaival, mert a nemzetközi magánjogi rendszerének meglehetnek a saját külön anyagi fogalmai. A bírónak, amikor a kollíziós normát értelmezi és alkalmazza, az abban található jogi fogalmak tartalmának meghatározásánál a kollíziós norma célját, a ->nemzetközi magánjog célját és lényegét, alapgondolatát, általános rendeltetését is figyelembe kell vennie. Vannak esetek, amikor a kollíziós norma céljának a *lex fori* alapján történő minősítés és vannak esetek, amikor nem a *lex fori* alapján történő minősítés felel meg. A *lex fori* szerinti minősítés csak primér, tehát akkor van helye, ha az alkalmazandó jog meghatározása a kérdés. Mihelyst meghatároztuk az alkalmazandó jogot, a *lex causae* szerint minősítendő a jogviszony (szekundér minősítés). Nem alkalmazható a *lex fori* szerinti minősítés akkor sem, ha külföldi jogszabályt kell minősíteni.^[9]

2. A minősítés részletes tudományos meghatározása

2.1. A minősítés esetei

[9] Nemzetközi magánjogi jogviszonyok esetében azért van szükség minősítésre, mivel a jogviszonyban lényeges nemzetközi elem van, a jogviszonyra több állam joga is alkalmazható. A különböző jogrendszerek között tartalmi különbség van. Az államok joga közötti eltérések egyrészt abban jelennek meg, hogy jogintézményeket eltérően értelmeznek, a jogintézmények eltérő jelentéssel, szabályokkal bírnak (szisztematizálási különbségek), másrészt bizonyos jogintézményeket az egyik jogrendszer ismer és szabályoz, a másik jogrendszer viszont nem ismer és nem tartalmaz rá szabályokat (ismeretlen intézmények). A minősítés során a fő kérdés az, hogy melyik jogrendszer alapján értelmezzünk egy adott jogintézményt, jogkérdést, melyik állam joga szerinti jelentéstartalmat tulajdonítsunk egy jogi kategóriának.

2.1.1. Szisztematizálási különbségek

[10] A jogintézmények különböző jogrendszerekben általában azért bírnak eltérő jelentéssel és értelmezéssel, mivel a jogintézményt a jogrendszerek rendszertanilag eltérően sorolják be, különböző helyen helyezik el a saját rendszerükben. Ezt nevezi a tudomány szisztematizálási különbségeknek.^[10]

[11] A leggyakoribb példa erre az ->élvülés intézménye, amelyet általában a kontinentális jogrendszerek az anyagi jogba, viszont az USA legtöbb államában az eljárásjogba helyezik el.^[11] A méhmagzat öröklési képessége a magyar polgári jogban a jogképesség keretében ítélandó meg, míg más jogrendszerek az öröklési jog részeként kezelik.^[12] Az ->öröklési szerződés a magyar jogban öröklési jogi intézmény, míg más jogokban szerződéses kötelelem. Szisztematizálási eltérések találhatóak – többek között – a *culpa in contrahendo* és a *negotiorum gestio* egyes felelősségi kérdéseinek a besorolásánál (szerződéses joga versus szerződésen kívüli kár); a személyiségi jogok megsértéséből fakadó igények besorolásánál (személyes jog vagy szerződésen kívüli kár); az egyes, személyekkel kapcsolatos „képességek” (házassági, öröklési, szerződéskötési stb.) megítélésénél (személyek joga versus a jogálláshoz kapcsolódó jogterület: családi jog, öröklési jog, szerződéses kötelemelek); a dologi jogi jogsértéssel okozott károk megtérítésénél (dologi jog vagy szerződésen kívüli kártérítési jog); az értékpapírok átruházásával kapcsolatos egyes kérdéseknél (az értékpapír által szabályozott jogviszony joga, például árupapír: dologi jog versus szerződéses kötelemelek); a kisajátítással/államosítással kapcsolatos egyes jogkérdések esetében (közjog vagy magánjog, azon belül is dologi jog, társasági jog); a munkaviszonnyal összefüggő szerződéseknel (munkajog versus szerződések joga); a munkaviszonnyal összefüggő kárfelelősségi kérdések esetében (munkajog vagy szerződésen kívüli károkozás); a társasági részesedés öröklésének részletkérdéseinél (öröklési jog versus társasági jog); szellemi tulajdonjogok öröklésének részletkérdéseinél (öröklési jog versus szellemi alkotások joga); a kár összegének számítása vonatkozásában (anyagi jog versus eljárásjog). Mindezen esetekben, ha különböző államok jogaihoz is kötődik a jogviszony, a kollízió igen gyakran felszínre hozza a minősítés nemzetközi magánjogi kérdését.

2.1.2. Ismeretlen intézmények

[12] Az államok jogában található eltérések másik esete az, hogy egy adott jogintézményt az egyik állam joga ismer és szabályoz, míg ugyanez a jogintézmény a másik állam jogában ismeretlen, ezáltal nincs is rá jogi szabályozás. Ezt nevezzük az ismeretlen intézmények esetének.^[13]

[13] Példaként hozható a magyar öröklési jog sajátos intézménye, az özvegyi jog (túlélő házastárs haszonélvezeti joga), melyet a többi jogrendszer ebben a formában nem ismer, vagy több európai állam családi joga ismeri a különválás intézményét, mely ismeretlen a magyar házassági jogban. Említhetőek az egyes külföldi jogokban ismert, de a magyar jogban ismeretlen gazdasági társasági formák (például *stille gesellschaft* – csendestársaság) vagy a *common law*ban ismert *self-proof of*

affidavit (végrendeleti önhiteljesítési záradék), amely azonban nem anyagi öröklési jogi feltétel, hanem eljárásjogi intézmény. Sajátos a *common law trust* intézménye, melynek minősítése azon államokban sem egységes, melyek ismerik, meghatározásával a kontinentális jogok nehezen birkóznak meg. A magyar Ptk. bizalmi vagyonkezelésként a szerződések jogában helyezi el, de közismert dologi jogi minősítése, ugyanúgy, mint jogi személy elmélete, az Egyesült Államok számos tagállamában pedig elsősorban a végrendeleti öröklés alternatívájaként ismerik és ekként szabályai egy részét az öröklési jog tartalmazza.

2.2. A minősítés tudományos definíciói

[14] Vékás Lajos szerint a minősítés problémájának lényegét az alkalmazásra kerülő kapcsoló szabály tényállásában szereplő anyagi jogi intézmény értelmezése képezi. A megválaszolandó jogkérdésre illő kapcsoló szabály kiválasztását és a tényállásra alkalmazását nevezi minősítésnek. A kollíziós kapcsoló szabály tényállásában, a kapcsolás tárgyában szereplő anyagi jogi intézmény kollíziós jogi rendszertani helyének megtalálását és a megfelelő szabály alá történő besorolását jelenti.^[14]

[15] Vörös Imre szerint a minősítés még nem a kollíziós szabály alkalmazása, még csak nem is a kiválasztása, hanem csak a kiválasztás előkérdése. A minősítéssel a kollíziós szabály tényállásában szereplő jogintézménynek, jogi fogalomnak a fórum kollíziós jogában elfoglalt rendszertani helyét keressük, azt, hogy rendszertanilag hová lehet azt besorolni. A besorolás megtörténte után következhet csak a most már konkrétan alkalmazásra kerülő kollíziós szabály kiválasztása. Ezt követi a kollíziós szabály alkalmazása és ennek során az alkalmazandó jogrendszer meghatározása.^[15]

[16] Az angolszász jogirodalomban a minősítés problematikájának megközelítése három lépésre osztható. Az első lépés a tényállás jogi természetének meghatározásával foglalkozik, például hogy az adott ügyben szerződéses (*contract*) vagy szerződésen kívüli (*tort*) jogviszonyról van szó. A második lépésben a kapcsoló tényezők értelmezése és az adott jogesettel legszorosabb kapcsoló tényező kiválasztása történik. A harmadik lépés a kiválasztott anyagi jog konkrét történeti tényállásra való alkalmazását jelenti, meghatározva az irányadó jog alkalmazásának terjedelmét, az utalásnak a kijelölt jog egészére vagy csak az anyagi jogára történő vonatkoztatását, az anyagi jogi és az eljárásjogi kategóriák elhatárolását.^[16]

[17] Nézetünk szerint a minősítés meghatározható a jogeset, a konkrét történeti tényállás oldaláról és a kollíziós norma irányából megközelítve.^[17]

[18] A *->jogviszony*, a konkrét történeti tényállás szempontjából a minősítés az adott jogeset lefordítása a jog nyelvére, az eset jogi megítélésének megállapítása. Azon jogintézmény meghatározása, mely a konkrét jogviszonyban, jogesetben megjelenik. Ez gyakran egy olyan gondolati folyamat, mely automatikusan és szinte észrevétlenül lezajlik. Ekkor valójában a jogviszonyban megjelenő jogintézmény rendszertani besorolása történik, először az anyagi jog, majd a kollíziós jog rendszerében. Nevezetesen azon joghatósági (*->joghatóság*), illetve kollíziós kapcsoló szabály kiválasztása, mely első szerkezeti elemében, a hipotézisében a megtalált anyagi jogi jogintézményt tartalmazza. Az adott jogesetet, az adott konkrét jogviszonyt a megfelelő kollíziós szabály alá szubszumáljuk.

[19] A minősítés meghatározható a kollíziós kapcsoló szabályból kiindulva is. Normatanilag a kollíziós kapcsoló norma két szerkezeti elemből épül fel: hipotézis (tényállás) és diszpozíció (rendelkezés).^[18] A kollíziós kapcsoló norma hipotézisét jogi kategóriák, jogi fogalmak alkotják. A minősítés problematikája a kapcsoló norma első szerkezeti eleméhez, a hipotézishez kötődik. A norma oldaláról megközelítve a minősítés a joghatósági, illetve a kollíziós kapcsoló szabály hipotézisben megjelenő jogintézmény, jogi kategória értelmezési tartalmának, jelentési határainak megállapítását jelenti. Annak meghatározását, hogy mely gyakorlati esetek, történeti tényállások

sorolhatók az adott jogintézmény fogalmi körébe.

2.3. A minősítés fajtái

2.3.1. Eljárásjogi minősítés – anyagi jogi minősítés

[20] Hagyományosan a nemzetközi magánjog az adott jogkérdésre vonatkozó kollíziós kapcsoló szabály és az alapján alkalmazandó anyagi jog kiválasztásához szükséges, fent ismertetett jelenséget nevezi minősítésnek.

[21] Az Európai Unió nemzetközi magánjogi jogalkotásának eredményeképpen a minősítés új fajtájaként megjelent az eljárásjogi minősítés. A joghatóság meghatározása érdekében is szükséges a jogviszonyok minősítése. A joghatósági szabályok lényeges nemzetközi elemet tartalmazó nemzetközi magánjogi jogviszonyokból származó jogvitákban kerülnek alkalmazásra. A jogviszony több jogrendszerhez kapcsolódik, több jogrendszer joghatósági szabálya is alkalmazható. Szükséges annak eldöntése, hogy mely jogrendszer joghatósági szabályai határozzák meg az eljáró fórumot, tehát meg kell találni az adott jogvitára vonatkozó joghatósági szabályt. Meg kell határozni, hogy az adott jogvitában mi az eldöntendő jogkérdés, tehát a jogvitát el kell helyezni az anyagi jog, majd a joghatósági normák rendszerében. Másrészt a joghatósági normákban is találhatóak jogi fogalmak, jogi kategóriák, melyeket szintén értelmezni kell, meg kell határozni jelentéstartalmukat annak érdekében, hogy eldönthessük, mely esetekben alkalmazhatóak és mely esetekben nem. Például egy adott jogvita esetén kétséges lehet, hogy szerződéses vagy szerződésen kívüli igény a jogvita tárgya. Eltérő joghatósági szabályok érvényesülnek szerződésből eredő igény és szerződésen kívüli igény esetére. A jogvita tárgyát képező igényt tehát minősítenünk kell, hogy megtaláljuk a megfelelő joghatósági szabályt, mely az adott jogvitára vonatkozik. Amíg az alkalmazandó jog meghatározásához szükséges minősítést kollíziós jogi vagy anyagi jogi minősítésnek, addig a joghatóság kérdésében való döntéshez szükséges minősítést eljárásjogi minősítésnek nevezhetjük.

2.3.2. Elsődleges minősítés – másodlagos minősítés

[22] Egy másik megkülönböztetés szerint különbséget tehetünk elsődleges (primér) és másodlagos (szekundér) minősítés között.

[23] Az elsődleges (primér) minősítés alatt az adott jogkérdésre vonatkozó kollíziós kapcsoló szabály és az alapján alkalmazandó anyagi jog kiválasztásához szükséges értelmezési folyamatot értjük. Ez általában az eljáró fórum államának joga, tehát a *lex fori* alapján történik. A másodlagos (szekundér) minősítés viszont már az adott jogkérdésnek az elsődleges minősítés során megtalált anyagi jogban, a *lex causae*ban történő értelmezését, besorolását jelenti, amely már az adott jogkérdésre alkalmazandó anyagi jog, a *lex causae* alapján zajlik.^[19] Például amennyiben az egyes szerződéstípusok meghatározása a *lex fori* és a *lex causae* szerint eltér egymástól, akkor ugyan elképzelhető, hogy a *lex causae*hoz a *lex fori* szerinti primér minősítés alapján jutunk el, de a *lex causae*ből már a *lex causae*, tehát a szekundér minősítés szerint megtalált szerződés szabályait alkalmazzuk. Ki kell emelni, hogy erre a kérdésre a normatív jog alapján álló megoldás nem létezik.

2.4. Alkalmazott megoldások a minősítésre

2.4.1. Lex fori

[24] Az elméletben és a gyakorlatban legáltalánosabban elfogadott a *lex fori*, tehát az eljáró bíróság államának joga vagy azon állam anyagi joga szerinti minősítés, melynek kollíziós

szabályáról szó van. Ezen felfogás szerint egyrészt a konkrét történeti tényállást, jogkérdést az eljáró bíróság jogának fogalmi rendszere, jogi kategóriái, dogmatikája szerint kell minősíteni, másrészt a kollíziós kapcsoló szabály hipotézisében szereplő jogi fogalmakat az eljáró bíróság anyagi jogának fogalmi rendszere, értelmezési szabályai, dogmatikája szerint kell értelmezni, mely másként megfogalmazva azon állam joga, amelynek kollíziós kapcsoló szabályát értelmezni kell.

[25] Az eljáró bíróság joga szerinti minősítés a jogtudományban a legszélesebb támogatottsággal bír, a legtöbb állam bírói gyakorlata követi, és több állam pozitív jogként is megfogalmazza nemzetközi magánjogában.^[20]

[26] E felfogás mind elméleti, mind gyakorlati szempontból alátámasztható, kézenfekvő és praktikus, mivel az eljáró bíróság a saját államának jogát ismeri legjobban, leginkább a saját joga szerint gondolkodva tudja értelmezni és megítélni az előtte fekvő ügyet, illetve a kollíziós norma hipotézisében lévő kategória jelentéstartalmát, alkalmazási körét az a jogrendszer határozza meg, amelyhez tartozik. Általában a fórum kollíziós kapcsoló szabályainak fogalmi megegyeznek a fórum anyagi jogának fogalmaival, mindkét joganyag szerint az adott jogintézmény ugyanazt jelenti.

[27] Amennyiben a minősítés külföldi jog alapján történne, a fórum joga elveszítené a kontrollt saját kapcsoló szabályainak alkalmazása felett, és nem lenne többé úr a saját házában.^[21]

[28] Nem ad megoldást azonban a *lex fori* szerinti minősítés, ha az eljáró bíróság az adott ügyben olyan jogkérdéssel találkozik, amelyet a saját államának joga nem ismer vagy diszkrétancia mutatkozik a fórum kollíziós joga és anyagi joga között, azaz az eljáró bíróság államának kollíziós kapcsoló szabálya olyan jogintézményt tartalmaz, melyet a fórum az anyagi jogában nem szabályoz.

2.4.2. Lex causae

[29] A vélelmezett alkalmazandó jog, tehát a *lex causae* szerinti minősítés értelmében egyrészt a konkrét történeti tényállást, jogkérdést az arra feltehetően alkalmazandó anyagi jog fogalmi rendszere, jogi kategóriái, dogmatikája szerint kell minősíteni, másrészt a kollíziós kapcsoló szabály hipotézisében szereplő jogi fogalmat a jogkérdésre vélelmezhetően irányadó anyagi jog fogalmi rendszere, értelmezési szabályai, dogmatikája szerint kell értelmezni.

[30] E felfogás csak másodlagosan, kiegészítő eszközként elfogadott az elméletben és a gyakorlatban. Logikailag vizsgálva ugyanis *circulus vitiosus áll* fenn, tartalmaz egy elméleti, logikai ugrást. A vélelmezett alkalmazandó jog megtalálása feltételezi előzetesen azon kollíziós kapcsoló szabály meglétét, amely kijelöli az alkalmazandó anyagi jogot. A minősítéssel pedig éppen azt a kollíziós kapcsoló szabályt keressük, mely meghatározza az alkalmazandó anyagi jogot, a *lex causae*.

[31] Továbbá ha elvileg több külföldi anyagi jog is alkalmazható lenne az adott esetre, az eljáró fórum milyen alapon minősítene az egyik anyagi jog alapján, mint egy másik alapján.^[22]

[32] Mégis azért nyert teret az elméletben és gyakorlatban, mert kitölti a *lex fori* szerinti minősítés hiányosságát. Megoldást ad arra az esetre, amikor az eljáró bíróság ismeretlen jogintézménnyel találkozik, olyan esettel, amelyet a saját joga szerint nem tud minősíteni, mert az ügyben megjelenő jogintézményt saját joga nem ismeri, ezáltal nem szabályozza. Előnye, hogy az adott jogviszony azon anyagi jog szerint kerül értelmezésre, mely végül is az adott jogviszonyra alkalmazandó lesz, tehát amely legközelebb áll az adott jogviszonyhoz.^[23]

2.4.3. Kétlépcsős minősítés

[33] Az uniós jogforrások hatálya alá tartozó jogviszonyokban a főszabályt jelentő *lex fori* szerinti

minősítést felváltotta az uniós jog szerinti vagy autonóm minősítés. Első lépcsőben az eljáró bíróságnak azt kell vizsgálnia, hogy az előtte lévő ügy tárgyát képező jogviszony az uniós nemzetközi magánjogi jogforrások hatálya alá tartozik-e (->nemzeti bíróságok és az Európai Unió joga). Az eljáró fórumnak, amikor az uniós jogforrások hatálya alá tartozó jogviszonyokban a joghatóságról, illetve az alkalmazandó jogról kell döntenie, akkor a jogviszonyt nem a saját joga (*lex fori*), hanem az uniós jog, az uniós jogforrások és az ahhoz kapcsolódó európai bírósági joggyakorlat alapján, autonóm módon kell értelmeznie. Amikor tehát az eljáró bíróságnak el kell döntenie, hogy az előtte fekvő ügy egy szerződéses jogviszony vagy szerződésen kívüli jogellenes károkozás, akkor ezt az uniós jog alapján kell értelmeznie, minősítenie. Ha arra a következtetésre jut, hogy szerződéses jogviszonyról van szó, akkor a Róma I. rendelet^[24] kerülhet alkalmazásra, míg ha arra a következtetésre jut, hogy jogellenes károkozásról van szó, akkor a Róma II. rendelet^[25] jelölheti ki az alkalmazandó anyagi jogot. Másrészt az uniós jogforrásokban megjelenő joghatósági és kollíziós normák is tartalmaznak jogi kategóriákat, melyek jelentéstartalmát, alkalmazási körét az uniós jog és nem az eljáró bíróság nemzeti joga alapján kell meghatározni. A bíróság csak azt követően térhet át második lépcsőként a saját joga, tehát a *lex fori* szerinti minősítésre, ha arra a megállapításra jut, hogy a jogviszony nem tartozik az uniós jogforrások hatálya alá. Ha pedig a bíróság ismeretlen jogintézménnyel találkozik, akkor a *lex causae* szerinti minősítés eszközéhez folyamodhat.

[34] Az autonóm értelmezés elvét az Európai Unió Bírósága (EUB) az 29/76. számú LTU Lufthtransportunternehmen GmbH & Co. KG kontra Eurocontrol ügyben 1976. október 14-én hozott ítéletével^[26] alapozta meg. Az előzetes döntéshozatali eljárásban feltett kérdés az volt, hogy a konkrét ügyben a Brüsszeli Egyezmény hatálya szempontjából a „polgári és kereskedelmi ügy” fogalmát melyik állam joga szerint kell minősíteni. Az EUB kifejtette, hogy az európai jogi jogforrásnak (Brüsszeli Egyezmény) autonóm minősítési-értelmezési rendszere van, így a minősítési kérdést egyrészt a Brüsszeli Egyezmény céljából és szerkezetéből, másrészt a nemzeti jogrendszerek közös *corpus*ából kiindulva kell elbírálni, nem pedig valamely érintett állam belső joga alapján vagy nem kizárólag bizonyos államokban létező, különböző típusú bíróságok közötti joghatósági megosztás alapján. Ugyan az ügy nem a kapcsolódó alkalmazása szempontjából tartalmazta a minősítési kérdést, hanem a Brüsszeli Egyezmény hatálya szempontjából, a minősítési probléma a tagállami jogok kollízióján alapult, mintha a kapcsolódó céljából kellene minősíteni, és közvetve nemzetközi polgári eljárásjogi kérdés (külföldi bírósági határozat végrehajtása) eldöntését szolgálta.

2.5. Magyar nemzetközi magánjogi megoldások

2.5.1. A nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. törvényerejű rendelet

[35] A nemzetközi magánjogról szóló 1979. évi 13. tvr. (Nmj. tvr.) főszabály szerint a *lex fori* szerinti minősítés talaján áll, kiegészítő eszközként olyan jogintézmények esetében, amelyeket a magyar jog nem ismer vagy eltérő tartalommal ismer, az adott jogintézményt ismerő külföldi jog figyelembevételét írja elő.^[27]

2.5.2. A nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény

[36] A 2018. január 1. napjától hatályos, a nemzetközi magánjogról szóló 2017. évi XXVIII. törvény^[28] az I. fejezet Általános rendelkezések 3. címében tételesen rendelkezik a minősítésről.

[37] Nóvum, hogy az új törvény már tartalmaz hivatkozást arra, hogy a minősítés szükségessége nemcsak az alkalmazandó anyagi jog meghatározása során, hanem eljárásjogi kérdésekben is felmerülhet. A 4. § (4) bekezdése utal az úgynevezett eljárásjogi minősítésre.^[29]

[38] Az új nemzetközi magánjogi kódex változatlanul a *lex fori* szerinti minősítést tartja

főszabálynak, azaz a magyar jog fogalomrendszere irányadó annak megítélése során, hogy a tényállásra alkalmazandó jogot melyik kollíziós szabály szerint kell meghatározni.^[30]

[39] A magyar jogban ismeretlen jogintézmények esetében a funkcionális és teleologikus (célkutató) minősítést helyezi előtérbe, alapvetően a jogintézményt szabályozó külföldi jog alapján. Ha az adott jogintézmény a magyar jogban nem ismeretlen ugyan, de a külföldi jogtól eltérő a funkciója vagy a célja, akkor a minősítés során figyelemmel kell lenni a külföldi jogra is.^[31]

2.6. Tudományos javaslatok

2.6.1. Funkcionális minősítés

[40] Napjainkban egyre inkább terjedő funkcionális minősítés a *lex fori* szerinti és az összehasonlító módszer elemeit kombinálja. A különböző jogrendszerek dogmatikailag vagy rendszertanilag eltérő kategóriáit funkcionálisan, céljuk tükrében vizsgálja és elemzi. Ilyen megközelítés alapján a különbségek gyakran nem érdemiek, pusztán látszólagosak. A XIX–XX. század fordulóján a Kahn, majd Neuhaus és Lewald által képviselt elmélet az anyagi jogi norma céljából indul ki. Az egyes jogintézményeknek végeredményben azonos a funkciója, csupán a probléma kodifikációs megoldása tér el az egyes jogrendszerekben. A konkrét jogi megoldások mögött meghúzódó szabályozási – jogpolitikai – célok azonban egymáshoz közel állnak vagy gyakran azonosak. Az ilyen, látszatra különböző tartalommal szabályozott jogintézmények a funkcionális minősítés során a fórum ugyanazon kollíziós kapcsoló szabálya alá sorolhatóak.^[32]

2.6.2. Összehasonlító minősítés

[41] Ernst Rabel szerint nem lehet egyetlen jogrendszer alapján a minősítés kérdését megoldani. Az általa képviselt autonóm módszer, mely az egyes jogrendszerektől, így a *lex foritól* vagy a *lex causae*től elszakad, rámutatott arra, hogy a nemzetközi kollíziós magánjognak a nemzetközi anyagi jogokkal szemben viszonylagos autonómiája van. A minősítést a kollíziós kapcsoló szabályokban megjelenő jogintézmények összehasonlító jogi értelmezése útján, vagyis a jogi kategória különböző jogrendszerek szerinti tartalmának, értelmének összevetésével kell elvégezni. A kollíziós kapcsoló norma hipotézisébe foglalt jogintézmény minősítésében nem valamely jogrendszer anyagi jogi szabályát vette alapul, hanem az a mögött meghúzódó tényleges életviszonyt. Szerinte azonosan minősítendőek az egyes jogrendszerek szabályozásában akár különböző tartalommal bíró jogintézmények akkor, ha a velük követett jogpolitikai célok közel állnak egymáshoz. Rabel teóriája elméletileg kiváló, azonban gyakorlatilag nehezen alkalmazható, mivel az általa javasolt összehasonlító jogi elemzés alapvetően meghaladja egy konkrét ügyben eljáró bíróság lehetőségeit.^[33]

2.6.3. Teleologikus minősítés

[42] A Kegel által képviselt, a fórum kollíziós kapcsoló szabályának célja szerinti minősítés azokat az érdekeket, jogpolitikai célokat tekinti meghatározónak, amelyeket az adott kollíziós kapcsoló norma megalkotásakor a jogalkotó szem előtt tartott. Ilyen jogpolitikai cél lehet a felek személyében rejlő, a forgalmi biztonságot szem előtt tartó vagy a közösség szempontjait érvényre juttató érdek. Ha a különböző jogrendszerek jogintézményei anyagi jogi tartalmukat tekintve eltérnek egymástól, de a fórum kapcsoló szabályának jogpolitikai céljával azonos vagy hasonló jogpolitikai célt követnek, ugyanazon kollíziós norma a fórum normája alá sorolható be.^[34]

2.6.4. Vékás Lajos elmélete

[43] Vékás Lajos^[35] egyoldalúnak tartja a minősítés hagyományos alapformáit, mind kizárólag a

lex fori, mind kizárólag a *lex causae* szerinti minősítést. A minősítés problémájának lényegét a kollíziós kapcsoló szabály hipotézisének értelmezésében, keresztszimetének bemérésében, befogadóképességének megállapításában látja. Minősítési elmélete az úgynevezett autonóm elméletekre támaszkodik, Rabeltől a jogösszehasonlító módszert, Kegeltől a funkcionális és érdekkutató módszert veszi át. A minősítési problémák két esetcsoportját különbözteti meg:

- ismeretlen intézmények,
- szisztematizálási eltérések.

[44] Az eljáró bíróság anyagi jogában ismeretlen jogintézményt a tényleges célja, funkciója, az adott jogintézményt ismerő és szabályozó „anyagjogrendszerben” betöltött szerepe alapján az esetek többségében el lehet helyezni a fórum valamelyik kollíziós kapcsoló szabálya alá. Ilyenkor egy úgynevezett „prekvalifikációs” eljárást kell lefolytatni: meg kell vizsgálni, hogy az adott jogintézménynek mi a célja és funkciója az adott jogintézményt ismerő és szabályozó anyagi jogban, tehát az anyagjogban. Ezt követően az eljáró bíróság kollíziós kapcsoló szabályait kell értelmezni és meg kell vizsgálni, hogy a fórum kollíziós jogában van-e kapcsoló szabály, mely hipotézisében hasonló célú és funkciójú jogintézményt tartalmaz. Amennyiben igen, ezen kollíziós kapcsoló szabály jelöli ki az alkalmazandó anyagi jogot. Ha a fórum kollíziós joga nem tartalmaz hasonló funkciójú és célú jogintézményt, akkor joghézag esete áll fenn. Ekkor kiterjesztő értelmezés vagy analógia útján kell megkísérelni a joghézag kitöltését.

[45] A szisztematizálási eltérések esetköre további két csoportra bontható:

- különböző jogrendszerek szisztematizálási eltérései,
- a *lex fori* anyagi joga és kollíziós joga közötti szisztematizálási eltérések.

[46] A különböző jogrendszerek szisztematizálási eltérései esetében első lépésként szintén egy prekvalifikációs eljárást kell lefolytatni. Meg kell vizsgálni, hogy mi az eltérő tartalmú jogintézmények célja és funkciója a különböző jogrendszerekben, tehát az eljáró bíróság anyagi jogában (*lex fori*), valamint a potenciálisan alkalmazandó anyagi jogban (*lex causae*). Az esetek többségében a prekvalifikáció arra az eredményre vezet, hogy az illető jogintézmény a különböző rendszertani elhelyezés ellenére lényegében ugyanazzal a funkcióval rendelkezik mindkét jogrendszerben, így a jogkérdés a fórum adott kollíziós kapcsoló szabálya alá besorolható, mely alapján meghatározható az alkalmazandó jog. Azokban a – Vékás Lajos szerint – kisszámú esetekben, amikor a prekvalifikáció az adott jogintézmény eltérő rendszertani besorolása mögött különböző funkciókat állapít meg, a „bírói bölcsesség iránytűjére” kell bízni a minősítést.

[47] Egyazon jogrendszeren belül is elfordulhatnak szisztematizálási eltérések, amikor ugyanazon jogintézményt rendszertanilag az eljáró bíróság anyagi joga és kollíziós joga eltérő helyre sorolja be. Az ilyen ritkán előforduló – alapvetően jogalkotási hibát jelentő – esetekben a prekvalifikációs eljárás keretében meg kell vizsgálni, hogy mi az adott jogintézmény funkciója a fórum anyagi jogában. Ezt követően meg kell keresni, hogy a fórum kollíziós jogában melyik kapcsoló szabály tartalmaz hasonló funkciójú jogintézményt, és ez fogja kijelölni az alkalmazandó jogot. A prekvalifikációs eljárás tehát a materiális *lex fori*, a minősítés pedig a kollíziós *lex fori* szerint történik.

orac

A NEMZETKÖZI MAGÁNJOGRÓL SZÓLÓ TÖRVÉNY KOMMENTÁRJA

3. JEGYZETEK

-
- [1] Cour d'appel d'Alger, 24 décembre 1889, Rosa Anton c. Bartholo, in *Journal du droit international privé* (Clunet), 18 (1891), 1171; Franco MOSCONI: *Diritto internazionale privato e processeuale – Parte generale e contratti*, Torino, UTET, 1997, 101–102.
- [2] SZÁSZY István: *Az európai népi demokráciák nemzetközi magánjoga*, Budapest, Akadémiai, 1962, 111.
- [3] SZÁSZY István: *Nemzetközi magánjog*, Budapest, MTA Jogtudományi Bizottsága, 1938, 105.
- [4] SZÁSZY (2. j.) 113.
- [5] Lawrence COLLINS (szerk.): *Dicey and Morris on The Conflict of Laws*, London, Stevens & Sons 11987, 34.
- [6] SZÁSZY (3. j.) 105.
- [7] SZÁSZY (2. j.) 112.
- [8] RÉCZEI László: *Nemzetközi magánjog*, Budapest, Tankönyvkiadó, 21959, 63.
- [9] SZÁSZY (3. j.) 101–102; SZÁSZY (2. j.) 114–116.
- [10] MÁDL Ferenc – VÉKÁS Lajos: *Nemzetközi magánjog és nemzetközi gazdasági kapcsolatok joga*, Budapest, ELTE Eötvös, 2012, 104; BURIÁN László – CZIGLER Dezső Tamás – KECSKÉS László – VÖRÖS Imre: *Európai és magyar nemzetközi kollíziós magánjog*, Budapest, Krim, 2010, 103–104.
- [11] Peter HAY – Patrick J. BORCHERS – Symeon C. SYMEONIDES: *Conflict Of Laws*, Eagan, Mn, West Thomson Reuters 52010, 154.
- [12] MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 104.
- [13] MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 105; BURIÁN–CZIGLER–KECSKÉS–VÖRÖS (10. j.) 103.
- [14] MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 103; hasonlóan: *Részletes előterjesztés – Az új nemzetközi magánjogi törvény koncepciója*, 10.39. pont.
- [15] BURIÁN–CZIGLER–KECSKÉS–VÖRÖS (10. j.) 106.
- [16] HAY–BORCHERS–SYMEONIDES (11. j.) 146; COLLINS (5. j.) 45.
- [17] Hasonlóan MOSCONI (1. j.) 99.
- [18] Hasonlóan MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 94; NAGY Csongor István: *Nemzetközi magánjog*, Budapest, HVG–Orac, 2012, 31–32. Eltérő álláspontra lásd BURIÁN–CZIGLER–KECSKÉS–VÖRÖS (10. j.) 88–91.
- [19] SZÁSZY 1962 (2. j.) 111; SZÁSZY 1938 (3. j.) 103; MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 107; BURIÁN–CZIGLER–KECSKÉS–VÖRÖS (10. j.) 108; COLLINS (5. j.) 40.
- [20] MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 106, 113.
- [21] COLLINS (5. j.) 37.
- [22] COLLINS (5. j.) 39.
- [23] BURIÁN–CZIGLER–KECSKÉS–VÖRÖS (10. j.) 109–110; MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 106–107.
- [24] *Az Európai Parlament és Tanács 593/2008/EK rendelete (2008. június 17.) a szerződéses kötelezettségekre alkalmazandó jogról (Róma I.)*, HL L 177, 2008.7.4. 6–16.
- [25] *Az Európai Parlament és Tanács 864/2007/EK rendelete (2007. július 11.) a szerződésen kívüli kötelmi viszonyokra alkalmazandó jogról (Róma II.)*, HL L 199, 2007.7.31. 40–49.
- [26] LTU Lufttransportunternehmen GmbH & Co. KG kontra Eurocontrol ügy, 29/76, ECLI:EU:C:1976:137.

[27] 3. § Jogi minősítés „(1) Ha az alkalmazandó jog meghatározása szempontjából a jogvitában megítélendő tények, vagy viszonyok jogi minősítése kérdésében vita van, a magyar jog szabályainak és fogalmainak értelmezésével kell eljárni. (2) Ha a magyar jog valamely jogintézményt nem ismer, vagy eltérő tartalommal, más elnevezéssel ismer, és az a magyar jog szabályainak értelmezésével sem határozható meg, a jogi minősítésben a jogintézményt szabályozó külföldi jogra is figyelemmel kell lenni.”

[28] 4. § „(1) Annak megítélése során, hogy a tényállásra alkalmazandó jogot melyik kollíziós szabály alapján kell meghatározni, a magyar jog fogalomrendszere az irányadó. (2) A magyar jogban ismeretlen jogintézmény minősítését a jogintézményt szabályozó külföldi jog alapján kell elvégezni, különös tekintettel annak a külföldi jogban betöltött funkciójára és céljára. (3) Ha a külföldi jogintézmény a magyar jogban nem ismeretlen, de funkciója vagy célja eltér attól, amit a külföldi jogban betölt, akkor a minősítés során a külföldi jogra is figyelemmel kell lenni. (4) Az (1)–(3) bekezdés megfelelően alkalmazandó a joghatóság megállapítása, illetve a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása során is.”

[29] 4. § „(4) Az (1)–(3) bekezdés megfelelően alkalmazandó a joghatóság megállapítása, illetve a külföldi határozatok elismerése és végrehajtása során is.”

[30] 4. § „(1) Annak megítélése során, hogy a tényállásra alkalmazandó jogot melyik kollíziós szabály alapján kell meghatározni, a magyar jog fogalomrendszere az irányadó. (2) A magyar jogban ismeretlen jogintézmény minősítését a jogintézményt szabályozó külföldi jog alapján kell elvégezni, különös tekintettel annak a külföldi jogban betöltött funkciójára és céljára. (3) Ha a külföldi jogintézmény a magyar jogban nem ismeretlen, de funkciója vagy célja eltér attól, amit a külföldi jogban betölt, akkor a minősítés során a külföldi jogra is figyelemmel kell lenni.”

[31] 4. § „(2) A magyar jogban ismeretlen jogintézmény minősítését a jogintézményt szabályozó külföldi jog alapján kell elvégezni, különös tekintettel annak a külföldi jogban betöltött funkciójára és céljára. (3) Ha a külföldi jogintézmény a magyar jogban nem ismeretlen, de funkciója vagy célja eltér attól, amit a külföldi jogban betölt, akkor a minősítés során a külföldi jogra is figyelemmel kell lenni.”

[32] BURIÁN–ZIEGLER–KECSKÉS–VÖRÖS (10. j.) 110–111; MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 108.

[33] BURIÁN–CZIGLER–KECSKÉS–VÖRÖS (10. j.) 110; MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 108.

[34] MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 108; BURIÁN–CZIGLER–KECSKÉS–VÖRÖS (10. j.) 111.

[35] MÁDL–VÉKÁS (10. j.) 108–112.